

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СОЦИОЛОГИЈА
СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ: ВАСПИТАЧИ - ПРВА ГОДИНА
ПРЕДАВАЊЕ ПО РАСПОРЕДУ: ПОНЕДЕЉАК, 20.04.2020.
ВРЕМЕ: 8,45-10,30
НАСТАВНИК: Проф. др Јован Базић

35. Држава

Држава је основни и најважнији облик политичког организовања друштва. "Савремено човечанство живи у организованим политичким заједницама – државама".¹ Држава је једна од најстаријих и најзначајнијих друштвених творевина. Још од свог настанка она се на одређен начин прожима са друштвом и изазива непрестано пажњу многих мислилаца који су настојали да открију суштину друштвеног живота и односа човека и друштва (државе).

Појам *држава* у словенским језицима потиче од глагола *држати* (власт, људе, територију), што указује да је држава она територија са својим становништвом коју држи владар под својом влашћу као свој посед. У овом смислу се израз *држава* користи и у Душановом законнику. У већем броју других језика назив за државу је изведен од латинског *status* (из контекста *status rei Romanae*). Такав је корен енглеске речи *state*, француске *etat*, немачке *Staat*, италијанске *stato*, и тд. Израз држава се употребљава у два основна значења. У ужем смислу, називом држава означава се сам државни апарат - хијерархијска организација састављена од носилаца државне власти и чиновника који улазе у састав њених различитих органа. У ширем смислу, под државом се подразумева целокупно друштво обухваћено једном државном организацијом, дакле не само државни апарат, него и територија и становништво који су под истом државном влашћу. Ово, шире схватање државе је преовлађујуће у социологији. Дакле, основна обележја државе су: 1) територија, која има прецизно одређене географске границе до којих се простире државна власт; 2) становништво, које насељава одређену територију, поштује успостављену власт и њену политику; и 3) суверена власт, која самостално, као врховна власт на одређеној територији, суверено управља друштвом.

Држава је политичка и историјска творевина. Она настаје, у модерном смислу речи, током XVI века, упоредо са јачањем грађанског друштва. То је била апсолутна монархија у земљама европског Запада, која је својим ауторитетом стајала иза нових права и слобода, од економских до политичких. Она је, као прва модерна држава, извршила концентracију и централизацију војне, управне и правно-законодавне власти. Апсолутна монархија је успоставила стајаћу војску и професионалну државну управу, на јединственим правним и организационим темељима, уместо раније приватне, сталешке управе, са полуфеудалним и локалним обележјима. Нова државна управа показала је делотворност државног апарата у условима слободног тржишта и дисперзије цивилне сфере.

Модерна држава, која је настала пре четири века у развијеним земљама западне Европе, имала је, у просторном и временском смислу, веома разноврсне облике и обележја.

¹ Н. Пашић, *Савремена држава*, Београд 1976, стр. 279.

У читавом том развоју, две тенденције су чиниле централну перспективу модерне државе: прва, доследна институционализација државе и њено претварање у неутралну структуру власти; и друга, настојање да се кроз државу помири захтев за пуним јавним ауторитетом државне власти са захтевом за пуним поштовањем слобода, права и дужности њених припадника, грађана. Држава на једној страни мора задржати монопол принуде да би се осигурала основа за несметано одвијање тржишне размене и друштвеног саобраћаја, уз гаранције безбедности личног и породичног живота грађана. На другој страни потпуно препуштање ових регулативних и принудних овлашћења држави могло би довести до потенцијалног отуђивања државе од друштва и угрожавања грађанских права и слобода. Суочавајући се са овом дилемом, либерална теорија је као кључну иновацију у њеном решавању понудила институцију *репрезентативне владе*, у форми представничке демократије и парламентаризма. Иза улога репрезентативних институција стајале су идеје природног права и политичке једнакости свих грађана у једној држави.

Крај XIX и друга половина XX века протичу у знаку нових теоријских и политичких контроверзи око државе и њене улоге у развијеном индустријском друштву. Те контроверзе замећу се између теорије о одумирању државе, коју пропагира марксизам, са тезом о држави као класном инструменту и оличењем политичког отуђења које треба превазићи у будућој "бескласној асоцијацији слободних произвођача"; и модерне грађанске теорије, са М. Вебером на челу, којом се указује да држава није само израз класних супротности у друштву већ далеко сложенијих потреба и процеса неопходне друштвене регулације. По Веберу, држава се не може свести на класне односе, нити је она само продужетак класне структуре и класних борби у друштву, у том смислу да у интересу владајуће класе штити класни поредак. Чак иако би се у друштву увела непосредна демократија, улогу државе у комплексној стварности модерне привреде и друштва не може заменити ни један други облик регулације, јер су у најважнијим пословима увек неопходни државни апарат и професионална бирократија. Увиђајући да се бирократске структуре у држави све више разгранављују и јачају, Вебер је прихватио либерално становиште о потреби организоване противтеже моћној бирократској држави. Ту противтежу Вебер налази у приватном капиталу, такмичарском партијском систему и јаком политичком вођству (лидерима), који би радили на јачању националне моћи и престижа и тако предупредили доминацију државног чиновништва и њихову арбитрарност у политичким токовима. Поред ових кључних теоријских концепција о држави, постоји још мноштво других теорија које се могу различито класификовати.

Основна карактеристика савремене државе јесте постојање низа органа и институција који врше одређене функције власти. Међу тим органима, од посебног су значаја они којима је поверена законодавна и извршна функција или власт. Организована власт се не може замислити без регулативе и извршења. Ове функције су њен витални услов. Положај, карактер и односи институција које врше ове функције су од основног интереса и значаја како за карактер и суштину једног политичког уређења, тако и за његову ефикасност, а нарочито за ефикасност власти. У политичком конституисању савремене државе постоје два основна система организације власти који полазе од начела поделе власти на законодавну и извршну власт, као и на судску власт. То су парламентаризам и председнички систем. Поред ових основних система постоје и разни мешовити и неиздиференцирани системи.

Основни облици државне власти. – То су: законодавна власт, извршна власт и судска власт.

Законодавна власт је власт доношења закона. То је најважнија власт у држави, пошто су извршна и судска власт дужне да се држе закона у свом раду и да примењују закон. Међутим законодавна власт није увек постојала јер нису увек постојали закони. У неразвијеним друштвима углавном не постоје општи акти (закони), већ само појединачни. Законска власт је настала из потребе да се општим, унапред прописаним, правилима регулише целокупна делатност државних органа и грађана. У традиционалним друштвима живот грађана и функционисање друштвених институција било је регулисано обичајима, моралним нормама и тек делимично правилима која су била повремено издавана. За делатност државних органа нису била прописана никаква правила. Развојем друштва настаје и све већа сложеност друштвених односа, који су се брзо мењали, што је наметнуло потребу да се ти односи регулишу стабилним правилима која имају општи карактер, правилима која ће бити подједнако примењивана у истим случајевима и која ће бити унапред донета. Постаје, дакле неопходно да држава својим прописима сама регулише те односе. Та неопходност везује се епоху прелаза традиционалног у индустријско друштво, када настаје савремена држава која спроводи широку законодавну делатност. Закони, као општа прописана правила, треба да се примене у животу, у друштвеним односима. На то указују многи мислиоци, а особито, да људи треба стварно да се понашају по законима, што значи да њих треба да примењују грађани у својим међусобним односима, као и у односима са државом. С друге стране, правила која се односе на рад државних органа треба да примењују сами државни органи. Зато се општа правила из закона конкретизују даље у управним и судским актима државних органа и у правним пословима недржавних субјеката. Односи између законодавне и других државних власти могу бити различито уређени. Од начина уређења тих односа зависи облик државне власти.

Извршна власт је област државне власти која извршава законе и доноси правне акте потребне за њихово извршење. То су обично акти управне или судске природе (уредбе, одлуке, пресуде итд). Извршна власт својим правним актима конкретизује диспозиције општих законских норми, ствара услове за примену закона или непосредно примењује закон, а посебно акте физичке и друге принуде, па се зато назива и извршно-управна власт. Извршна власт обухвата све остале државне власти сем законодавне. У парламентарном систему, који је успостављен на принципу поделе власти, извршна власт поверена је истовремено шефу државе и влади. Шеф државе је титуларни носилац власти, а стварна извршна и управна функција поверене су влади, која ужива поверење парламента. У председничком систему, извршна власт је поверена председнику републике или државе. У складу са овим системом председник треба да буде биран непосредно од народа, али председнички систем може постојати и када председника бира представничко тело (парламент или скупштина). У скупштинском систему, који је успостављен на принципу јединства власти, извршну власт врши скупштина преко одређеног тела (савет, извршно веће и сл).

Судска власт се остварује у општем систему државне власти, јер су судови само део апарата државне власти и својом делатношћу остварују опште циљеве и интересе друштва. Зато се тешко може говорити о некој аутентичној судској власти, већ, пре свега, о судској функцији која се остварује сагласно принципима и тежњама државне власти. Истовремено, судство је и један облик извршне власти. У том контексту, за функционисање савремене државе најважније је начело о независном судству, које се огледа у функционалној независности судова од других државних органа, без обзира да ли се ради о управним, извршним или законодавним органима. Ниједан државни орган, по начелу независног

судства, није надлежан да суду издаје наредбе или какве друге сугестије како да суди. То право немају ни законодавна тела (парламенти, скупштине), која доносе законске прописе. Начело независног судства налази своје оправдање у друштвеном значају правосудне функције. Судови одлучују о животу, слободи, имовини и угледу грађана, као и о уставности и законитости одређених аката (уставни судови). Зато је нужно спречити незаконитост њихових одлука која би била проузрокована утицајима других органа. Гаранције за остварење начела независног судства леже пре свега у организационој одвојености судова од других органа. У извесним правним системима, ради остваривања овог начела, гарантује се у извесној мери специфични статус суда и судија.

Организација државне власти. – У политичком конституисању савремених држава постоје два основна организациона начела на коме почивају одређени системи власти. То су: начело поделе власти и начело јединства или конфузије власти.

Подела власти. Ово начело настало је у процесу конституисања савремене државе. Његов утемељивач је Џон Лок. Он се залагао за лична права човека, али је, уједно, бранио и интересе приватне својине. Зато је указивао на постојање три власти и сматрао да без независног судства које "изриче право" нема сигурног права својине ни основних права човека. Према Локу, у систему поделе власти аристократија и монарх би задржали представљање државе и извршну власт, а буржоазији и народу би се обезбедило одговарајуће место и учешће у представничким телима (парламенту).² Разрађену теорију о подели власти дефинисао је Монтескије. Он је полазио од идеје слободе и њено остваривање је везивао за одређену једнакост. Истакао је принцип према коме законодавна и извршна власт треба да буду међусобно одвојене, јер би свако њихово сједињавање у рукама једног човека или тела довело до тираније и насиља. А судској власти је предвиђао допунску и споредну улогу, јер она, по њему, није права власт и треба да буде под контролом парламента. Монтескије је сматрао да извршна власт треба да припадне монарху, а законодавна власт да буде подељена између народа и племства.³ Ова теорија имала је прогресивни карактер, јер је значила ограничење апсолутизма и подстицај за развој слободе. Она је постала једна од највећих и најутицајнијих политичких теорија и један од најзначајнијих механизма организације демократске власти. У пракси, подела власти постаје правно-техничко начело расподеле правних функција и уређивање односа између законодавних, извршних и судских органа. То је наметнуло и потребу да се поједини државни органи специјализују за вршење одређених функција како би их што успешније и ефикасније обављали. У идеалном концепту правно-техничке операционализације, подела власти била би остварена онда када би вршење сваке од три власти било тако организовано да сваку власт врши искључиво само један орган или систем органа, потпуно независно од друга два органа. Ова независност се састоји из два елемента. Прво, органи ни једне власти не смеју се мешати у постављање или смењивање органа других власти; и други, органи ни једне власти не смеју се мешати у делатност органа других власти, што значи да не могу поништавати акте које би они донели нити им могу издавати наредбе какве акте да донесу и, разуме се, још мање сами могу доносити такве акте. У политичком конституисању савремене државе постоје два основна система организације власти који полазе од начела поделе власти. То су председнички систем и парламентаризам, мада се за парламентаризам често каже да је израз система сарадње власти. Режим поделе власти је најдоследније

² Видети: Џ. Лок, *Две расправе о влади*, књ. I - II, Београд 1978.

³ Видети: Монтескије, *О духу закона*, исто.

изведен у председничком систему САД, а режим сарадње власти, у парламентарном систему Енглеске, у коме основну власт чини влада, и француски (до Пете Републике) у коме основну власт чини парламент. Поред ових основних система постоје и разни мешовити и неиздиференцирани системи.

Јединство власти је, такође, једно од организационих начела на коме почивају одређени системи власти. Под јединством власти се најчешће подразумева сједињавање свих функција власти (законодавне, извршне и судске) у једном органу. Постоје два облика система јединства власти. У првом, један државни орган постаје апсолутни носилац свих функција у систему власти, вршећи их непосредно или преко својих органа који су му функционално, организационо и хијерархијски потпуно подређени. То је облик концентracије и монополизације власти у једном носиоцу. Такав систем власти одређује се као аутократски, односно као тип неограничене или апсолутистичке владавине, који означава владавину појединаца или мале групе људи самовољом над целим друштвом. Други облик система јединства власти је када је један јединствен хијерархијски орган уређен са низом органа у коме сваку власт врши посебан орган или низ органа, али тако да се један од тих посебних органа који врши једну власт (обично законодавни орган) налази изнад других и делимично врши и друге две власти. У овом случају носилац јединства власти је представнички орган (скупштина), који је изабран кроз одређену (прописану) процедуру. Такав систем власти се одређује као скупштински систем. Најизразитији примери таквог система забележени су у историји за време владавине Конвента после Француске револуције (1792-1794) и систем Париске комуне од 1871. године, као и режими који су успостављени после Октобарске револуције (совјетски систем) и скупштински систем у социјалистичкој Југославији.⁴

Постоји мноштво различитих класификација државе, међу којима доминирају: а) према организацији државне власти; и б) према класној суштини државе, што је изражено у марксистичкој социологији - где се тип државе одређује према владајућој класи (робовласничка, феудална, буржоаска и пролетерска). Критеријуми за класификацију држава према организацији власти најчешће се узимају: облик владавине, облик друштвеног уређења и систем организације власти.

Према облику владавине, државе се деле на монархије и републике. Монархије су државе у којима функцију шефа државе врше физичка лица која то постају наслеђем и ту функцију врше доживотно. Монархије могу бити неограничене и ограничене. Неограничене или апсолутне монархије су оне монархије у којима је владар једини носилац суверене власти. У ограниченим монархијама власт монарха је ограничена народном скупштином и уставом. Монархије у којима су монарси ограничени уставом називају се уставним монархијама. Уставне монархије могу бити парламентарне и дуалистичке. У парламентарним монархијама монарх влада али не управља. Он има репрезентативну функцију, а стварну власт има парламент. У дуалистичким монархијама владар се налази на челу управних органа. Он поставља и отпушта министре. У таквој ситуацији, управни органи зависе од владара, а не од парламента. Монархије, као облик владавине, у савременом свету немају већи значај, већином су уставне и изражавају симбол политичке традиције појединих народа. Републике су државе у којима је шеф државе постаје избором. По начину организације и вршењу власти разликују се републике са скупштинским

⁴ Ј. Ђорђевић, *Исто*, стр. 577-590.

системом и републике са председничким системом. У скупштинском систему тежиште власти се налази у скупштини, а шефу државе припада споредна улога. У председничком систему тежиште власти сконцентрисано је у функцији председника државе, при чему председник и скупштина упоредо обављају сваки своје уставом утврђене функције власти. Опредељење за један или други облик републике утиче већи број друштвених фактора, од којих су најважнији они који изражавају историјске околности у којима се овај облик успоставља и тежња за доследнијим остваривањем демократских односа.

Према облику државног уређења, који је одређен односом између органа власти у држави, постоји подела држава на: просте (унитарне) и сложене (федерације, конфедерације). Проста или унитарна држава је она држава у којој уставом нема посебно дефинисаних друштвених заједница, по било ком основу, и у њој централни органи власти врше власт на целој државној територији. Овај облик државног уређења је заснован на организационом начелу хоризонталне поделе власти. Сложена (федерална) држава, или државна заједница (конфедерација), је она држава у којој се појединим њеним деловима, груписаним у целине по различитим основама (националној, историјској, географској, политичкој, економској, верској, културној итд) даје могућност да у оквиру одговарајућих заједница, у одређеном степену, самостално управљају. При том је за такве заједнице карактеристично да оне представљају хомогену целину, која има обележја друштвене заједнице. Овај облик државног уређења је заснован на организационом начелу вертикалне поделе власти. У конфедерацији ово начело је примењено у већем степену, а у федерацији у мањем. Положај и надлежност чланица федерације или конфедерације уређује се уставом.

Према организацији власти, државе се класификују на оне са системом поделе власти и на оне са системом јединства власти. О томе је већ било речи. У савременом друштву улога државе је неупоредиво већа и обухватнија него икада раније. Реч је, пре свега, о постиндустријским, сложеним, друштвима - друштвима милионских мегалополиса, гигантских корпорација, транснационалних интеграција, развијених и усавршених комуникација и информационалних система. У држави таквог друштва, тзв. *држави благостања*, концентрише се велика моћ. Та моћ садржана у њеној екстензивности и мултифункционалности. Тенденцијски она обухвата све поре друштва подвргавајући их системском деловању. У том контексту улога државе се претвара у стручно-управну делатност различитих државних агенција које уређују односе у разноврсним подручјима друштвеног живота - привреди, образовању, социјалном старању, здравственој заштити, култури и јавном животу уопште.⁵ Моћ државе благостања проистиче из неколико основних карактеристика савремене државе: она има монопол доношења опште обавезних правила понашања и способност да њихову примену обезбеди употребом репресивног апарата (војске и полиције); њена снага заснива се на све већој интервенцији у економски живот; она се на одређен начин јавља и као тугор друштва тиме што њен апарат врши прераспodelу путем опорезивања и тиме обезбеђује средства за вршење разних облика социјалне заштите; она врши велики утицај на рад образовних и културних институција и остварује контролу над средствима масовних комуникација; врхови државног апарата и политичких странака самостално одлучују о питањима функционисања и развоја друштва. Ове карактеристике најразвијенијих држава попримају све више и друге савремене државе у свету. Савремена држава све више јача и има све израженију улогу у друштву, али се истовремено и све више указује на потребу контроле друштва над државом.

⁵ J. Habermas, *Problemi legitimacije u kasnom kapitalizmu*, Zagreb 1982, str. 9-18.

Криза државе благостања започела је седамдесетих година због превеликих очекивања друштва у свету захваћеном кризом и свеобухватношћу државне контроле над укупним друштвеним животом. У тој ситуацији све више долазе до изражаја теорије о критици државе благостања и тражењу нових решења о обуздавању државе или теорије демократске државе.⁶ Према овој теорији, друштво да би остварило контролу над државом, организација државе треба да се заснива на два принципа: *принцип поделе власти* и *принцип неутралности јавне администрације*. Примена првог принципа треба да омогући ограничавање државне моћи, а примена другог, да обезбеди независност државног апарата од економских моћника и политичких странака које се мењају на власти. Затим, истиче се потреба структурног растерећења државе многих активности управљања у сфери друштвено-економских и социјалних односа у име њиховог враћања приватном предузетништву, као и повећане партиципације *цивилног друштва* на животним питањима која се више не могу ефикасно решавати систематским државним управљањем. То је широки спектар питања - од привреде преко социјалних питања до екологије.

36. Политичке странке

Основни субјекти у политичким процесима су друштвене групе различитих облика организовања, од којих су најзначајније политичке странке. Политичке странке су парцијалне друштвене групе које настају ради ангажовања у политици, или прецизније, то су политичке организације усмерене ка легитимном освајању власти, по правилу кроз изборни процес.

Странке су политичке институције модерног доба и сматра се да су настале после америчке и француске револуције, развојем парламентаризма и избора. У Америци су прве странке формиране крајем XVIII века, а на изборима 1792. године наступиле су Федералистичка и Демократско-Републиканска странка. У западноевропским земљама странке су настале почетком XIX века. Постепеним ширењем права гласа и порастом значаја изборних скупштина, политичке странке су постале организације са сталним чланством. До XIX века оне су постојале само у зачећу, попут *виговаца* и *торијеваца*, у Доњем дому британског парламента или *јакобинци* и *жиродинци* у скупштинама Француске револуције. У Србији извесни зачеци политичких странака уочавају се четрдесетих година XIX века, у време Уставобранитељске опозиције Милошевом режиму. Током XIX века, почело је оснивање политичких странака и у земљама Латинске Америке, Азије и Африке, а највећи број њих основан је током XX века, што се поклапа са борбом ових земаља за њихово ослобађање од колонијалне зависности. Оснивање политичких странака темељи се на политичким слободама и правима у чијем је средишту слобода политичког изражавања и право на политичко удруживање. О значају ових слобода и права за развој демократског друштва указивали су многи мислиоци, а нарочито Бенџамин, Мил и Токвил. Зато политичке странке имају значајну улогу у остваривању демократског политичког система.

Политичке странке су организоване друштвене групе. Оне су добровољне, релативно трајне организације идејних и политичких истомишљеника, чији је циљ преузимање и вршење државне власти, или бар учешће у њој или сталан утицај на њу ради заштите и остварења одређених интереса у оквиру једне идеолошке концепције о општој

⁶ Видети: М. Печујлић, *Савремена социологија*, Београд 1991, стр. 175-178.

државној политици и заједничким интересима друштва. Странке су, по правилу, трајне институције у којима се одвија низ политичких активности, као што су мобилисање чланства, фиормулисање циљева (идеологије), решавање конфликта, доношење норми о устројству и начину рада, избор функционера и чиновника итд. Политичке странке имају своје конститутивне елементе, начин организације, а у политичкој структури друштва постоје страначки системи у којима странке функционишу.

У конститутивне елементе политичких странака најчешће се убрајају: *чланство*, које се формализује попуњавањем приступнице или уписом, чланском картом, плаћањем чланарине и поштовањем страначког програма и дисциплине; *руководство*, које у целини или на нивоу територијалне организације, представља узак круг људи и оно има пресудан утицај на одлуке и дистрибуцију моћи у странци, нарочито оно које се налази на врху пирамиде олично у страначком лидеру; *организација*, која обухвата унутрашње механизме деловања, начин организовања и доношења одлука, а то је предочено у статуту странке; и *идеологија*, која чини "систем уверења, идеја и представа о друштву и о уређењу друштвених односа кроз који друштвене групе (класе и слојеви) изражавају своје интересе".⁷

Начин организације политичких странака одређен је њеним политичким циљевима. А "организација странке представља систем веза и односа у које улазе чланови током утврђивања или реализације политике, ставова и одлука".⁸ У свакој странци постоји подела надлежности, права и обавеза. Да би освојиле власт и задржале се на власти ако су је освојиле, странке се организују, утврђују права и обавезе чланова и руководства, као и систем веза и односа. Значајнија улога странке у политичком систему захтева и развијенију њену организациону структуру. Уређивање односа у странци између руководства, од лидера странке до председника месног одбора, чланова странке и страначког апарата решава се начином организовања. Уколико су странке масовније утолико је питање њихове организације сложеније. Начин организовања странке углавном зависи од односа између чланова странке и њиховог вођства, као и чврстине везе чланова за странку, односно њихово поистовећивање са странком.⁹ У начелу однос између чланова странке и њеног вођства може бити аутократски или демократски. Ауторитарне странке су строго централизоване и у њима је власт руководећег центра над чланством потпуна. Демократске странке допуштају већи степен самосталности чланства и постојање унутрашњих фракција и струја. И у једном и другом облику страначких односа може се разликовати већи или мањи степен аутократије, односно демократије.

Страначки системи у којима политичке странке могу постојати и деловати, најчешће се означавају као једностраначки, двостраначки и вишестраначки. Једностраначки систем, или политички систем без опозиције, значи забрану постојања других политичких странака. Први једностраначки систем настао је у Свовјетском Савезу, након Октобарске револуције, а такав систем, са различитим модалитетима, функционисао је и у земљама "реалног социјализма" и у Југославији до 1990. године, као и у многим економски неразвијеним земљама. Двостраначки систем заступљен је у земљама где постоје традиционално две доминантне политичке странке (Конзервативна и Лабуристичка у Великој Британији; Конгресна и Демократска у САД) и оне у изборним циклусима често мењају улоге странке

⁷ В. Гоати: "Политичке партије", *Енциклопедија политичке културе*, Београд 1993, стр. 851.

⁸ Р. Смиљковић, *Организације и политика*, Београд 1985, стр. 80.

⁹ Видети: С. Антонић, *Елита, грађанство и слаба држава*, Београд 2006, стр. 155-183.

на власти и странке у опозицији. За изборе у таквим страначким системима каже се да се они "заснивају на принципу 'победник узима све'.¹⁰ Вишестраначки систем је тековина либералне демократије и он функционише у развијеним земљама. А број политичких странака и односи између њих зависе од заострености социјалних конфликта у друштву, затим од подељености друштва по националној, религијској, расној и регионалној основи. Уколико у неком друштву постоје снажно супротстављене друштвене групе формиране на поменутиим основама онда је извесно повећање политичких странака.

Друштвена улога странака у савременим државама демократског типа састоји се у њиховом посредовању између појединца и државе, односно државне организације. Оне служе, како освајању, тако и контроли државне власти. У суштини две су основне функције политичких странака: Прва, борба за освајање власти; и друга, идеолошко осмишљавање те борбе, односно стварање идеологије. Функције политичких странака реализују се у одређеним друштвено-економским и историјским условима конкретног друштва што може да утиче и на њихово остваривање. У склопу ових суштинских функција, могу се утврдити и неке друге функције, као што су: политизација друштва, уобличавање јавног мњења, стварање политичке идеологије, мобилизација чланства за освајање власти, учешће у изборном процесу, вођење кадровске политике, вршење власти, ако се она освоји или утицај на власт уколико се странка нађе у опозицији.

¹⁰ Е. Гиденс, *Исто*, стр. 436.